

16 Αυγούστου 2016

Οι Αχειροποίητες εικόνες του Χριστού

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#)

Α.Το ιερό Μανδήλιο

Η διδασκαλία της Εκκλησίας, σύμφωνα με την οποία οι εικόνες αποτελούν ένα αδιάσπαστο στοιχείο του Χριστιανικού Ευαγγελίου αμέσως με την έναρξή του, εκφράζεται επίσης στην παράδοση, η οποία βεβαιώνει ότι η πρώτη εικόνα του Χριστού εμφανίσθηκε κατά τη διάρκεια της ζωής του στη γη. Στη Δύση, αυτή η εικόνα εκαλείτο «το Άγιο Μανδήλιο». Στην Ανατολή καλείται «Αχειροποίητος», η εικόνα που δεν έγινε από χέρι άνθρωπου. Σύμφωνα με αυτήν την παράδοση, ο ίδιος ο Χριστός έστειλε την εικόνα Του στον Άβγαρο τον Ε' Ukhama, πρίγκηπα της Οσροηνής, μιας μικρής χώρας ανάμεσα στον Τίγρη και τον Ευφράτη, που βρισκόταν την εποχή εκείνη ανάμεσα στη Ρωμαϊκή και την Παρθική αυτοκρατορία. Πρωτεύουσά της ήταν η πόλη Εδεσσα, η σημερινή Orfu η Rogais. Πρέπει να αναφερθεί ότι το χρονικό της πόλης αυτής αναφέρει την ύπαρξη Χριστιανικού ναού ο οποίος εθεωρείτο αρχαίος το έτος 201 όταν καταστράφηκε από πλημμύρα. Το βασίλειο της Έδεσσας ήταν η πρώτη πολιτεία στον κόσμο που έγινε Χριστιανική

πολιτεία (μεταξύ 170 και 214, υπό την ηγεμονία του Αβγάρου του Θ')(Ουσπένσκυ Λεωνίδας)

Διαβάζουμε λοιπόν στην «Εκκλησιαστική ιστορία» του Ευσεβίου Καισαρείας τα εξής για τον Άβγαρο(η Αυγαρο)

«Ιστορία περί του των Εδεσσηνών δυνάστου»:

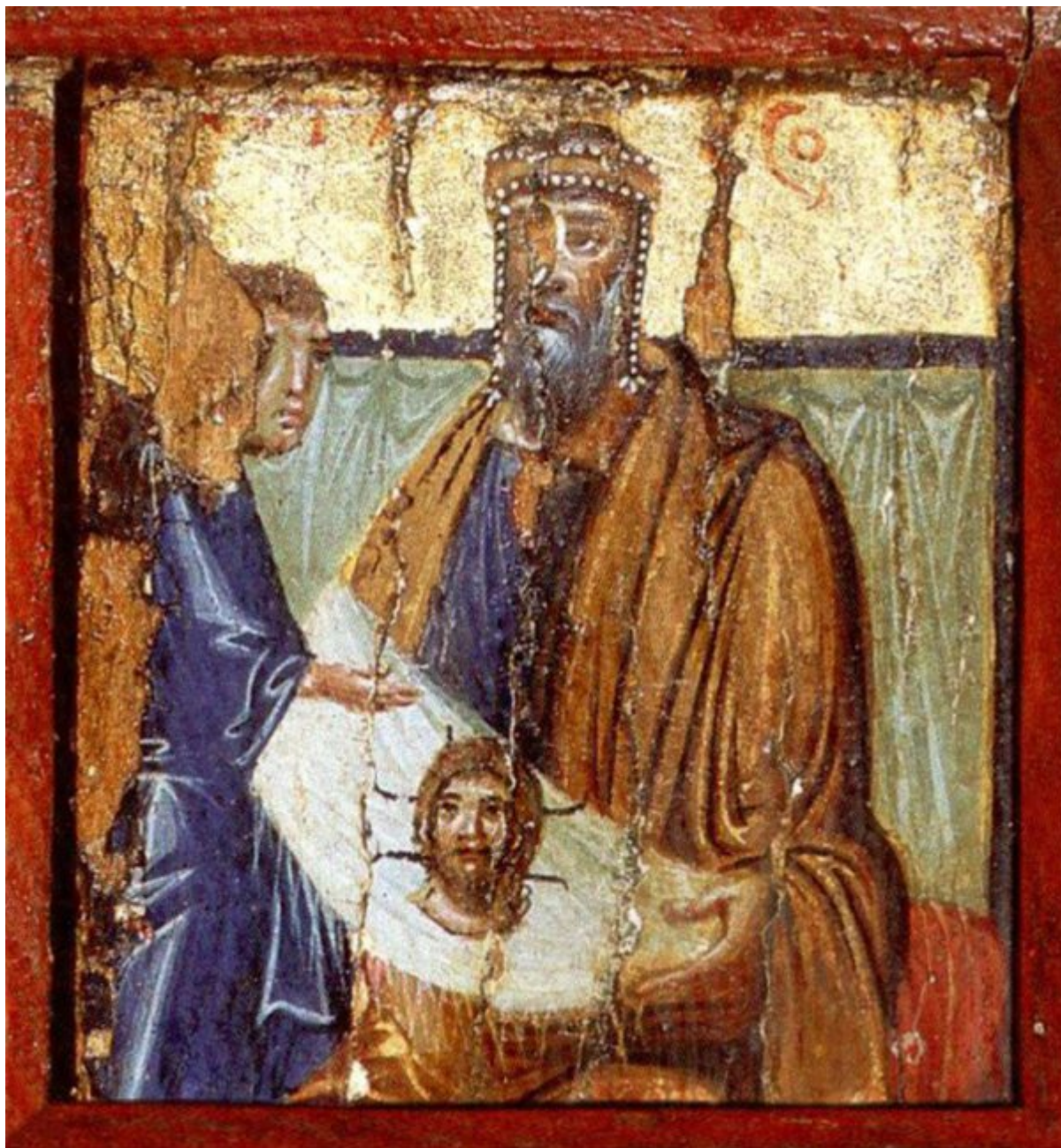
«Άβγαρος Ουχαμα τοπάρχης Ιησού σωτήρι αγαθώαναφανέντι εν τόπωΙεροσολύμων χαίρειν. ήκουσται μοι τα περί σου και των σων ιαμάτων, ως άνευ φαρμάκων και βοτανών υπό σου γινομένων. ως γαρ λόγος, τυφλούς αναβλέπειν ποιείς, χωλούς περιπατείν, και λεπρούς καθαρίζεις, καιάκάθαρτα πνεύματα και δαίμονας εκβάλλεις, και τους εν μακρονοσία βασανιζομένους θεραπεύεις, και νεκρούς εγείρεις. και ταύτα πάντα ακούσας περί σου, κατά νουν εθέμην τότερον των δύο, ήότι συ είο θεός και καταβάς από του ουρανού ποιείς ταύτα, η υιός ει του θεού ποιών ταύτα. δια τούτο τοίνυν γράψας εδεήθην σου σκυλήναι προς με και το πάθος, όέχω, θεραπεύσαι. και γαρ ήκουσα ότι καίλουδαίοι καταγογγύζουσί σου και βούλονται κακώσαι σε. πόλις δε μικροτάτη μοι εστι και σεμνή, ήτις εξαρκείαμφοτέροις».

Μετάφραση: «Ο Άβγαρος του Ουχάμα, τοπάρχης, προς τον Ιησού, τον αγαθό σωτήρα, που εμφανίστηκε στην Ιερουσαλήμ, χαίρει. Άκουσα σχετικά με σένα και με τις θεραπείες σου, πως πραγματοποιούνται δίχως φάρμακα και βότανα. Όπως λένε, κάνεις τυφλούς να βλέπουν, χωλούς να περπατούν, καθαρίζεις λεπρούς, βγάζεις ακάθαρτα πνεύματα και δαίμονες, θεραπεύεις όσους βασανίζονται από ανίατες αρρώστιες, ανασταίνεις νεκρούς. Έχοντας λοιπόν ακούσει όλα αυτά για σένα, σκέφτηκα ότι ένα από τα δύο συμβαίνει: η είσαι εσύ ο ίδιος Θεός που κατέβηκες από του ουρανό και πράττεις αυτά η είσαι ο υιός του Θεού. Γι' αυτό λοιπόν σου έγγραψα, για να σε παρακαλέσω να 'ρθεις σε μένα και να θεραπεύσεις το βάσανο που έχω. Άκουσα άλλωστε ότι οι Ιουδαίοι αγανακτούν εναντίον σου και θέλουν να σε κατηγορήσουν. Έχω μια πολύ μικρή, αλλά σεμνή πόλη, που είναι αρκετή και για τους δυο μας».

Ο Ιησούς στην απαντητική του επιστολή συγχαίρει τον Άβγαρο για την πίστη του: "Άβγαρε, μακάριος ει πιστεύσας εν εμοί, μήεωρακώς με' και του υπόσχεται ότι θα στείλει κάποιον για να τον θεραπεύσει και να τον διδάξει.

«Μακάριος ει πιστεύσας εν εμοί, μήεωρακώς με. γέγραπται γαρ περίεμού τους εωρακότας με μη πιστεύσειν εν εμοί, καίίνα οι μήεωρακότες με αυτοί πιστεύσωσι και ζήσονται. περί δε ούέγραψάς μοι ελθείν προς σε, δέον εστί πάντα δι δάπεστάλην ενταύθα, πληρώσαι και μετά το πληρώσαι ούτως αναληφθήναι προς τον αποστείλαντά με. καίεπειδάν αναληφθώ, αποστειλώ σοι τινα των μαθητών μου, ίνα ίάσηταί σου το πάθος και ζωήν σοι και τοις συν σοι παράσχηται».

Μετάφραση: «Μακάριος είσαι, γιατί πίστεψες σε μένα χωρίς να με έχεις δει. Γιατί έχει γραφτεί για μένα ότι «όσοι μ' έχουν δει δε θα πιστέψουν σε μένα» και «ώστε εκείνοι που δε θα μ' έχουν δει, αυτοί να πιστέψουν και θα ζήσουν». Όσον αφορά αυτά που γράφεις, το να 'ρθω κοντά σου δηλαδή, πρέπει να ολοκληρώσω όλα εκείνα για τα οποία έχω σταλεί εδώ και μετά την ολοκλήρωση να αναληφθώ προς Εκείνον που μ' έστειλε. Και αφού αναληφθώ, θα σου στείλω κάποιον από τους μαθητές μου για να σε θεραπεύσει και να δώσει ζωή σ' εσένα και στους δικούς σου».

Στο «Μηναίο του Αυγούστου» γράφονται τα εξής:

«Ο βασιλιάς της Έδεσσας, Άβγαρος, ήταν λεπρός. Άκουσε για τα θαύματα του Χριστού και έστειλε προς Αυτόν τον αρχειφύλακά του, Ανανία, με επιστολές στις οποίες παρακαλούσε τον Χριστό να πάει στην Έδεσσα να τον θεραπεύσει. Ο Ανανίας ήταν ζωγράφος, γι' αυτό ο Άβγαρος τον επιφόρτισε να φτιάξει το πορταίτο του Σωτήρα σε περίπτωση που ο Χριστός αρνείτο να πάει. Ο Ανανίας βρήκε τον Χριστό περιστοιχισμένο από ένα μεγάλο πλήθος και δεν μπορούσε να τον πλησιάσει. Γι' αυτό ανέβηκε σ' ένα βράχο από όπου μπορούσε να τον βλέπει

καλύτερα. Προσπάθησε να φτιάξει ένα πορτραίτο του Σωτήρα, αλλά δεν μπορούσε «εξ αιτίας της απερίγραπτης δόξας του προσώπου Του, το οποίο άλλαζε δια της χάριτος». Βλέποντας ότι ο Ανανίας ήθελε να φτιάξει το πορτραίτο Του, ο Χριστός ζήτησε νερό, νίφτηκε, σκούπισε το πρόσωπο Του σ' ένα κομμάτι λινό ύφασμα, και τα χαρακτηριστικά του έμειναν αποτυπωμένα σ' αυτό το λινό ύφασμα. Είναι γι' αυτό που η εικόνα αυτή είναι επίσης γνωστή με το όνομα Μανδήλιον. (Η Ελληνική λέξη μανδήλιον προέρχεται από τη σημιτική λέξη mindil). Ο Χριστός το έδωσε στον Ανανία, και του είπε να το πάρει, με μία επιστολή, στο πρόσωπο που τον είχε στείλει. Στην επιστολή, ο Χριστός αρνείτο να πάει ο ίδιος στην Έδεσσα, επειδή είχε μια αποστολή να εκπληρώσει. Υπόσχετο στον Άβγαρο ότι, όταν θα εκπληρώνετο αυτή η αποστολή, θα έστελλε ένα από τους μαθητές Του προς αυτόν.

Όταν ο Άβγαρος πήρε το πορτραίτο, θεραπεύθηκε από την αρρώστια του, αλλά έμειναν στο πρόσωπό του αρκετά σημάδια. Μετά την Ανάληψη, ο απόστολος Άγιος Θαδδαίος, ένας από τους εβδομήκοντα, πήγε στην Έδεσσα και θεράπευσε το βασιληά πλήρως προσηλυτίζοντάς τον στο Χριστιανισμό. Πάνω στο θαυματουργό πορτραίτο του Χριστού, ο Άβγαρος έγραψε αυτά τα λόγια: «Ω Χριστέ Θεέ, αυτός που ελπίζει σε Σένα δεν θα πεθάνει». Αφαίρεσε ένα είδωλο από το κοίλωμά του πάνω από μία πύλη της πόλης και το αντικατέστησε με την αγία εικόνα. Ο Άβγαρος έκανε πολλά για τη διάδοση του Χριστιανισμού στους υπηκόους του. Αλλά ο δισέγγονός του επέστρεψε στην ειδωλολατρεία και ήθελε να καταστρέψει την εικόνα του Αγίου Μανδηλίου. Γι' αυτό ο επίσκοπος της πόλης την εντείχισε στο κοίλωμα αφού προηγουμένως τοποθέτησε μία αναμμένη κανδήλα μπροστά της. Έτσι η εικόνα διασώθηκε.

Πριν τον πέμπτο αιώνα, οι αρχαίοι συγγραφείς δεν κάμνουν καμιά αναφορά στην εικόνα του αγίου Μανδηλίου. Η πρώτη φορά που γίνεται αναφορά σ' αυτό είναι στον πέμπτο αιώνα, σ' ένα κείμενο γνωστό σαν «Το Δόγμα του Addai». Ο Addai ήτο επίσκοπος της Έδεσσας (†541) που, στο έργο του (εάν αυτό το έργο είναι αυθεντικό), αναμφίβολα χρησιμοποίησε είτε κάποια τοπική παράδοση είτε κείμενα τα οποία εμείς δεν γνωρίζουμε.

Ο πιο παλαιός αδιαμφισβήτητος συγγραφέας που αναφέρει την εικόνα που στάληκε στον Άβγαρο είναι ο Ευάγγριος (έκτος αιώνας)• στο έργο του « Εκκλησιαστική Ιστορία» ονομάζει το πορτραίτο «η εικόνα που κατασκευάσθηκε από το Θεό»

«Θεότευχτος εικών». Όταν ο Πέρσης βασιλιάς Χοσρόης πολιόρκησε την Έδεσσα. Ο επίσκοπος Ευάλιος δι' οράματος ανακάλυψε το μέρος του κοιλώματος όπου είχε κρυβεί η εικόνα. Την απεκάλυψε και είδε την κανδήλα να καίει ακόμη μπροστά της. Με τη χάρη της εικόνας, η πόλη σώθηκε. Η εικόνα όχι μόνο ήταν ανέπαφη, αλλά είχε επίσης εκτυπωθεί στην εσωτερική πλευρά της πλάκας που την απέκρυβε.

Η αρχική εικόνα, δηλ. το λινό ύφασμα πάνω στο οποίο το πρόσωπο του Κυρίου αποτυπώθηκε, διατηρήθηκε στην Έδεσσα για πολύ καιρό σαν ο πιο πολύτιμος θησαυρός της πόλης. Το 630 οι Άραβες κατέλαβαν την Έδεσσα αλλά δεν απαγόρευσαν την προσκύνηση του Αγίου Μανδηλίου, το οποίο ήτο πολύ γνωστό στη Δύση και προς τιμή του οποίου, τον όγδοο αιώνα, οι Χριστιανοί σε πολλές χώρες καθιέρωσαν εορτή, ακολουθώντας το παράδειγμα της Εκκλησίας της Εδεσσας. Κατά την περίοδο της εικονομαχίας, ο Αγ. Ιωάννης ο Δαμασκηνός αναφέρει τη θαυματουργή εικόνα, και το 787 οι Πατέρες της Εβδόμης Οικουμενικής Συνόδου αναφέρονται σ' αυτήν πολλές φορές. Ο Λέων, αναγνώστης στον καθεδρικό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, που ήταν παρών στην Έβδομη Οικουμενική Σύνοδο, διηγείται πως ο ίδιος προσκύνησε το Άγιο Μανδήλιο κατά την παραμονή του στην Εδεσσα. (2)

Το 944 οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες Κωνσταντίνος Πορφυρογένητος και Ρωμανός ο Α' αγόρασαν την αγία εικόνα από την Έδεσσα αντί 200 Σαρακηνών αιχμαλώτων και 12.000 αργυρών δηναρίων και με την υπόσχεση ότι τα αυτοκρατορικά στρατεύματα ουδέποτε θα ενοχλούσαν την Έδεσσα και τις γύρω περιοχές. Ακολούθησε λαϊκή εξέγερση. Εν τούτοις το Άγιο Μανδήλιο μεταφέρθηκε με πομπή στην Κωνσταντινούπολη και τοποθετήθηκε στην εκκλησία της Παρθένου του Φάρου. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Πορφυρογένητος την εξύμνησε σε κήρυγμά του σαν την προστάτιδα της αυτοκρατορίας.

Το «γεγονός», τιμάται από την Εκκλησία στις 16 Αυγούστου, ως «ανάμνηση της εισόδου της αχειροτεύκτου μορφής του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ημών ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (δηλαδή το άγιο Μανδήλιο) εκ της Εδεσσηνών πόλεως, εις ταύτην την θεοφύλακτον Βασιλίδα (Κωνσταντινούπολη) ανακομισθείσης».

Η εικόνα η «αχειροποίητος» είναι πρωτίστως ο ίδιος ο Χριστός, ο σαρκωθείς

Λόγος αποκαλυφθείς δια «του ναού του σώματος αυτού» (Ιωάν. 2:21). Είναι γι' αυτό που η εικόνα του Χριστού αποτελεί μία αδιάψευστη μαρτυρία της θείας ενσαρκώσεως. Δεν είναι μία εικόνα που δημιουργήθηκε σύμφωνα με μια ανθρώπινη επινόηση• αντιπροσωπεύει το αληθινό πρόσωπο του Υιού του Θεού που έγινε άνθρωπος, και προέρχεται, σύμφωνα με την παράδοση, από μία άμεση επαφή με το πρόσωπά Του. Είναι αυτή την πρώτη εικόνα του Θεού που έγινε άνθρωπος που τιμά η Εκκλησία την ημέρα του Αγίου Μανδηλίου.(Ουσπένσκυ Λ.)

B.Το Άγιο Κεράμιο

Πρόκειται για μοναδικό παράδειγμα όπου από μία χειροποίητη εικόνα (Μανδήλιο) προέρχεται μία δεύτερη (Κεράμιον).

Το Άγιο Κεράμιο λέγεται έτσι για τον εξής λόγο. Ο εγγονός του Αυγάρου εξέκλινε απ' την ευσέβεια των προγόνων του και έγινε ασεβής, και ως τέτοιος θέλησε να αφαιρέσει το Άγιο Μανδήλιο από την πύλη της πόλης, όπου το είχε βάλει ο ευσεβής παππούς του, για να το προσκυνεί ο κάθε εισερχόμενος στην πόλη, και να στήσει κάποιο άγαλμα στη θέση του. Ο δε επίσκοπος της πόλης, γνωρίζοντας από θεία αποκάλυψη την κακή πρόθεση του βασιλιά, έκρυψε την εικόνα μέσα σ' ένα θόλο που υπήρχε πάνω απ' την εικόνα, ανάβοντας και λύχνο μπροστά της, και, αφού σκέπασε το Άγιο Μανδήλιο με μια κεραμίδα, έχτισε τον τοίχο με πλίνθους. Μετά από πολλά χρόνια, τον καιρό που ο βασιλιάς Χοσρόης πολιορκήσε την Έδεσσα, ο επίσκοπος Ευλάβιος είδε στον ύπνο του μια γυναίκα επίσημη, η οποία του είπε να σκάψει για να βρει την χειροποίητο εικόνα του Κυρίου, όπως και έγινε. Αλλά μαζί με το Άγιο Μανδήλιο είδε την εικόνα τυπωμένη και στην κεραμίδα, και αυτή ονομάστηκε Άγιο Κεράμιο.

Σύμφωνα με διάφορες παραδόσεις το Κεράμιον μεταφέρεται στην Κωνσταντινούπολη πιθανόν από τον Νικηφόρο Φωκά (963-969) το 966. Φυλασσόταν στο παρεκκλήσι της Παναγίας του Φάρου μαζί με το Μανδήλιο. Μετά όμως την άλωση της Πρωτεύουσας από τους σταυροφόρους το Κεράμιο έχει την ίδια τύχη με το Ιερό Μανδήλιο. Μεταφέρεται στη Γαλλία από τον βασιλιά Λουδοβίκο τον Θ (1226-1270) και τοποθετείται στο παρεκκλήσι του Αγίου Στεφάνου, το οποίο λεηλατείται κατά τη γαλλική Επανάσταση (1789) και το Ιερό

Κεράμιο εξαφανίζεται.

3.Η Αχειροποίητος Εικόνα του Χριστού της Καμουλιάνα.

Μία ακόμα παράδοση που παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με την ιστορία του Μανδηλίου είναι και αυτή που αναφέρεται στην αχειροποίητο εικόνα του Χριστού, γνωστή ως εικόνα της Καμουλιάνα. Εμφανίζεται το 550 στην Καππαδοκία της Μικράς Ασίας.

Η παράδοση αναφέρει ότι η εικόνα βρέθηκε από μία ειδωλολάτρισσα, ονόματι Υπατία, η οποία αναρωτιόταν πως είναι δυνατόν να πιστέψει στον Χριστό εφόσον δεν τον έχει δει. Μία μέρα όμως ανακάλυψε στο πηγάδι του σπιτιού της μία εικόνα που ήταν αποτυπωμένη σε ύφασμα. Σ αυτήν αναγνώρισε το πρόσωπο του Χριστού. Η Εικόνα βγήκε με θαυματουργικό τρόπο, στεγνή, από το νερό και αποτυπώθηκε στο φόρεμα της γυναίκας, το οποίο θεωρήθηκε έκτοτε και αυτό αχειροποίητο. Το αντίγραφο της Εικόνας αυτής, από το 544 ως το 560, μεταφέρεται με πομπή σε διάφορες πόλεις της Μικρός Ασίας με τελευταία την Καισάρεια. Οι πιστοί ήταν μάλιστα διατεθειμένοι να πληρώσουν για να το δουν. Η Υπατία, που ασπάστηκε τον χριστιανισμό, έκτισε ναό στην Καμουλιάνα προς τιμήν της πρωτότυπης εικόνας, η οποία και παρέμεινε στην ομώνυμη πόλη. Κάποια γυναίκα από την εν λόγω επαρχία, όταν έμαθε όσα συνέβησαν στην Καμουλιάνα σχετικά με την αχειροποίητο εικόνα του Χριστού, κυριεύθηκε από φθόνο και ήθελε να την αποκτήσει. Επισκέφθηκε την Καμουλιάνα και άγνωστο με ποιό τρόπο, κατάφερε να πάρει αντίγραφο της εικόνας, το οποίο και μετέφερε στο χωριό της. Η άγνωστη γυναίκα έκτισε και εκείνη ναό προς τιμήν της εικόνας, ακολουθώντας το παράδειγμα της Υπατίας. Το 554-555 ο ναός κάηκε έπειτα από επίθεση βαρβάρων, η εικόνα όμως γλίτωσε. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α (527-565) απέκτησε την εικόνα και την μετέφερε με πανηγυρική πομπή σε πολλές πόλεις της Μικράς Ασίας με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων για την επανοικοδόμηση του κατεστραμμένου ναού .

Άλλη παράδοση αναφέρει ότι ο Χριστός εμφανίστηκε θαυματουργικά, στα χρόνια του αυτοκράτορα Διοκλητιανού (284-305), στην Bassa-Aquilina, σύζυγο του τοπάρχη της Καμουλιάνα. Σύμφωνα με τη διήγηση, η Bassa-Aquilina αφού βαπτίσθηκε χριστιανή παρακαλούσε τον Χριστό με δάκρυα και αδιάλειπτη

προσευχή να της φανερώσει το θέλημά Του. Εκείνος εισάκουσε τις προσευχές της και εμφανίστηκε μπροστά της. Έβρεξε το πρόσωπό Του και το σκούπισε με μία πετσέτα. Έπειτα εξαφανίστηκε αφήνοντας πίσω Του την πετσέτα στην οποία είχε αποτυπωθεί το πρόσωπό Του.

4.Το πέπλο της Βερόνικα.

Ένα ακόμη Ιερό Κειμήλιο, συναφές με το Μανδήλιο, είναι το γνωστό ως « πέπλο της Βερόνικα ». Πρόκειται για παράδοση η οποία άρχισε να αναπτύσσεται στη Δύση από το 1200 περίπου και εξής.

Σύμφωνα λοιπόν με τη δυτική παράδοση, ο Χριστός στο δρόμο προς τον Γολγοθά σκούπισε τον ιδρώτα του πάνω στο ρούχο που φορούσε η Βερόνικα, με αποτέλεσμα να αποτυπωθεί θαυματουργικά η μορφή Του σ αυτό. Όταν αρρώστησε ο Τιβέριος (14-37 μ.Χ.), ο αυτοκράτορας της Ρώμης, έστειλε τον Βολούσιο (Volusian), να συναντήσει τον Χριστό και να Του ζητήσει να πάει στη Ρώμη για να τον θεραπεύσει. Όταν έφτασε όμως ο Βολούσιος στην Ιερουσαλήμ ήταν αργά διότι ο Χριστός είχε ήδη σταυρωθεί. Συνάντησε όμως τυχαία τη Βερόνικα, η οποία είχε στην κατοχή της το ρούχο με τη μορφή του Χριστού. Οι δυο τους ταξίδεψαν στη Ρώμη και ο Τιβέριος θεραπεύτηκε μόλις αντίκρισε τη μορφή του Χριστού. Το ένδυμα αυτό καθιερώθηκε στη σχετική γραμματεία ως το «πέπλο της Βερόνικα».

Η επίσημη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία υποστηρίζει ότι έχει στην κατοχή της το ύφασμα δηλαδή το πέπλο της Βερόνικα, το οποίο έχει αναγνωριστεί ως αυθεντικό από τον πάπα Ιννοκέντιο τον Γ (1198-1216) και φυλάσσεται στο θησαυροφυλάκιο στη Βασιλική του Αγίου Πέτρου. Μάλιστα από την εποχή του ίδιου πάπα οι προσκυνητές της Βασιλικής έπαιρναν ως αναμνηστικά μικρά μετάλλια που αναπαριστούσαν το πέπλο της Βερόνικα. Αυτά μπορούσε να τα προμηθευτεί κανείς μόνο από τη Βασιλική του Αγίου Πέτρου. Αυτό διήρκεσε ως τον 15ο αι. Χαρακτηριστικό του μεγάλου σεβασμού που έτρεφαν στη Δύση προς τη συγκεκριμένη εικόνα είναι ότι ο πάπας Νικόλαος ο Δ (1288-1292) έδινε άφεση αμαρτιών σε όσους επισκέπτονταν τη βασιλική για να προσκυνήσουν το Ιερό Κειμήλιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

1.Θ.Η.Ε

2.Οι Αχειροποίητες εικόνες του Χριστού και της Θεοτόκου.Ε.Συμεωνίδου.Α.Π.Θ

3. Χαράλαμπος Ατματζίδης, "Η Διήγηση για το Βασιλιά της Έδεσσας Άβγαρο και τον Ιησού", Απόκρυφα Χριστιανικά κείμενα Α -Απόκρυφα Ευαγγέλια, (επιμ. Ιωάννη Καραβιδόπουλου), Θεσσαλονίκη 1999.

4. Ευσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία, PG 20, 120B-129A.

5.Μηνιαίο Αυγούστου.

6.Μέγας Συναξαριστής μηνός Αυγούστου.

7.Το ιερό Μανδήλιο.Α.Σακκέτου.

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com